

Terörizmin Tarihselleştirilmesi ve İllüzyon Olarak Terörist

Yusuf Halhallı¹

Özet

Terörizm kavramının tarihsel gelişimini araştırmaya yönelik pek çok çalışmada araştırmacılar tarihin farklı dönemlerindeki şiddet eylemleriyle günümüzdeki terörist şiddet arasında bağlantı olduğu iddiasında bulunmaktadır. Terörizm ve terörist kavramları; dili kullananın niyetine ve politik amaçlarına göre şekillenerek dile getirildikleri bağlam çerçevesinde yeni anlamlar kazanabilen muğlak terimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda; çalışma, terörizmin politik olarak istismar edilebilir, siyasallaştırılabilir ve belirli yönetim aygıtlarının inşasında kullanılabilir olduğunu göstermeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda, terörizmin toplumu yönlendirebilmek amacıyla bir illüzyon olarak kullanıldığı iddiasıyla; bahse konu kavramın güvenlik ve potansiyel şiddet tehdidi eksenindeki dönüşümü betimleyici yöntem vasıtasıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Terörist, Kavramsallaştırma, Güvenlik, Şiddet

Historicisation of Terrorism and Terrorist as Illusion

Abstract

In studies on the concept of terrorism, researchers have established a connection between acts of violence in different periods of history and terrorist violence today. The concepts of terrorism and terrorist are ambiguous terms that can be shaped according to the intentions and political aims of the language user and gain new meanings within the context. In this respect, the study aims to show that terrorism can be politically exploited and used in the construction of certain governance apparatuses. Consequently, the study posits that terrorism can be utilized as a tool for manipulation within society. The transformation of 'terrorism' in the axis of security and potential threat of violence has been tried to be explained through the descriptive method.

Keyword: Terrorism, Terrorist, Conceptualization, Security, Violence

1. Giriş

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra yaygın kullanımda olan 'modern' terörizm fikrinin Filistinli militanlara karşı 'terörizm' etiketinin İsrail tarafından kullanımıyla ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Buna göre 'terörizm' ve 'terörizmle mücadele' anlayışı ABD-Birleşik Krallık örneğinde Reagan ve Thatcher rejimleri tarafından dış ilişkiler odağı olarak kullanıldığı belirtilmektedir. ABD'de Reagan yönetimi; Sovyet bağlantılı olduğu iddiasıyla Kaddafi, Filistin Kurtuluş Örgütü, Sandinistalar, Castro ve benzerlerini kapsayan 'şer eksen' belirleyerek 'uluslararası terörist ağ/komple' mitini inşa etmiştir. Birleşik Krallık'ta Thatcher yönetimi de IRA ile mücadelede, karşı ayaklanma argümanı olarak söz konusu mücadeleyi

¹ İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul/Türkiye, ysfhalhal@gmail.com, ORCID No 0000-0002-1676-0536, Makale Geliş Tarihi: 23 Eylül 2024, Makale Kabul Ediliş Tarihi: 23 Ekim 2024

kriminalize etmeye çalışmış ve bu yöndeki propagandalar doğrultusunda Kuzey İrlanda'daki mücadeleyi terörizm olarak tanımlamıştır. İngiliz hükümeti İrlandalı savaşçıları, meşru siyasi amaçlardan yoksun, varlıklarını sürdürülebilirlik için kendi halklarını terörize etmeye muhtaç 'suçlular ve teröristler' olarak nitelemiştir.²

Siyasal antropoloji uzmanı Edmund Leach terörizm kavramının propaganda amaçlı kullanımına erken bir tarihte dikkat çekerek, 1977 yılında verdiği konferansta terörizmle mücadele söyleminin barındırdığı iki tehlikeli unsura işaret etmiştir; insanlıktan çıkarma ve kutsallaştırma.³ Leach, Batı değerlerine ve birey tipolojisine uymayan diğer insanların, insanlıktan çıkarılmasının önemine vurgu yapmıştır. Bu söylemle insanları 'terörist' olarak etiketlemenin benzer bir doğrultuda inşa edildiğini iddia etmiştir. İnsanlık dışı algısının ve bu etiketin diğerlerinin temelinde 'biz'den farklı olduklarını ve 'bizim' kadar iyi olmayanları ya da 'biz'den ibaret olan insan sınıflandırılmasında yer bulamayanları tasvir ettiğini belirten Leach, bu tür insanlıktan çıkarma söylemlerinin ve pratiklerinin genelde politik fırsatçılığın önünü açtığını belirtmiştir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde; terörist olarak nitelenenler insan sınıflandırmasının dışında ve aşağısında konumlandırılırken onlara karşı kullanılacak tedbirlerin ve şiddetin meşruluğu sağlanmış olmaktadır. Buna örnek olarak sömürgeci Avrupa'nın yerli halkların sözde 'vahşiliğine' karşı kullandıkları ve çoğu zaman soykırıma varan kitlesel şiddet biçimleri gösterilmektedir.⁴ Aynı türden inşa edildiği anlaşılan bir söylem olarak 'terörizmle savaş' konusu da bugün teröristlerin onlara karşı 'iyi şiddet' kullanılabilen, insanlık dışı, kötü, vahşi, şiddet yanlısı 'öteki'nin vücut bulmuş hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda insanlık dışı addedilen teröriste karşı işkenceye varan sorgulamalar, olağanüstü gözetim tedbirleri, yargısız tutuklamalar gibi uygulamalar anılan terörizmle mücadelenin meşru araçları olarak kabul edilebilmektedir. Bu kapsamda, çalışmada terörizm kavramının, bilhassa 11 Eylül sonrasında geçirdiği dönüşüm mercek altına alınacaktır. Tarihsel süreç içerisinde terörizm ve terörist kavramlarının ihtiva ettikleri farklı anlamlar örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır. Sonraki bölümde isyanla mücadele çalışmalarından terörizmle mücadele konseptine geçiş incelenecek ve bu süreçte terörist ve terörizme atfedilen anlamlar tartışılacaktır.

² Jeffrey A. Sluka, 'The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies' in *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, ed. R. Jackson et al (Londra-New York: Routledge, 2009), 141.

³ Edmund Leach, *Custom, Law, and Terrorist Violence* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1977)/Sluka, 'The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies' 144.

⁴ Sluka, 'The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies' 145

2. Terörizmin Yeniden Kavramsallaştırılması

Leach, insanlık dışılaştırmanın yol açtığı vahşi olan ötekiyle mücadele konseptinde iyiyi temsil eden 'biz' ile vahşi ve kötüyü temsil eden 'öteki' arasındaki mücadeleye kutsallık atfedildiğini söylemektedir. Ahlaki dizgenin iki ucunu temsil eden iyi ve kötü güçler arasındaki 'kutsal savaş' olarak tasvir edilen bir mücadelede başvurulan mücadele araçlarının meşruiyeti de bu yönde anlam kazanmış olacaktır. Batı bloğu perspektifinde yıkıcılık ve komünizmle aynı değerleri taşıyan terörizm; sadece fiziksel bir tehdit olarak değil aynı zamanda iyinin, demokrasinin ve medeniyetin savunucularının mücadele etmek ve yenmek zorunda oldukları, küresel kutsal bir savaşta yok edilmesi gereken metafiziksel bir kötülük olarak tasvir edilmektedir.⁵ Bu durumun en belirgin örneği olarak, bazı hükümet ve ordu mensuplarının Siyonist devleti korumak ve muhafaza etmek için 'terörizmi' yenmenin kutsal bir görev olduğuna inandığı İsrail'de karşımıza çıkmaktadır.⁶ Herman'a göre buna benzer durumlarda genellikle iyi ve kötü, aydınlık ve karanlık, demokrasi ve komünizm/terörizm arasında aşikâr bir ikilik olduğu ve bu ikiliklere kutsal boyutlar atfedilmesi eğiliminde bulunduğu söylenmektedir. Herman⁷, bahsedilen ikilikler/karşıtlıklar bağlamında girilen mücadelenin; çeşitli yıkıcı kılıklara bürünerek ortaya çıkan sinsi bir 'terörist' düşmana karşı 'kutsal savaş' haline geldiğini belirtmektedir.⁸ Bu pencereden bakıldığında 'bizi' ve müttefiklerimizi hedef alan terörizm ve siyasi şiddet eylemleri, özgürlük ve demokrasiye karşı işlenmiş günahlar olarak değerlendirilmektedir. Reagan'ın 1980'li yıllarda Sovyetler ve müttefiklerini, terörizmin arkasındaki şer imparatorluğu olarak nitelendirmesi, ABD Başkanı Bush'un 2001 sonrası 'şer eksenli' yorumlamaları doğrultusunda şer odaklarına karşı verilen bir mücadele biçimi olarak terörizmle mücadelenin kutsallaştırıldığı anlaşılabilir. Leach bu durumu 1977 yılında şu ifadelerle açıklamaya ve insanlık dışılaştırma ile kutsallaştırmanın tehlikelerine vurgu yapmaya çalışmıştır:

1977'deki durumda 'biz' kapitalist Batı'nın saygın, yasalara uyan, orta sınıf vatandaşlarıyız. Kendimizi 'ötekiler' tarafından, yani ahlaki kurallarımızı kabul etmeyen her türden kanunsuz terörist tarafından tehdit altında görüyoruz ve aramızdan daha şahin olanlar sadece terörizmle mücadele politikalarını savunmakla kalmıyor; bunu dini bir kendini adanmışlık ruhu içinde yapıyor. Modern teröristlere karşı tutumumuzda intikam alma arzusuyla hareket etme eğilimindeyiz. Şiddet içeren aykırı davranışta bulunan herkese karşı haçlı seferleri vaaz etme eğilimindeyiz. Ancak intikam sağlıklı bir duygu değildir; kişinin gerçeklik duygusunu bulandırma eğilimindedir...

⁵ Leach, *Custom, Law, and Terrorist Violence*

⁶ Edward Herman, *The Real Terror Network: Terrorism in Fact and Propaganda* (Boston: South End Press, 1982).

⁷ Herman, *The Real Terror Network: Terrorism in Fact and Propaganda*

⁸ Sluka, 'The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies' 145.

Teröristlerin eylemleri ne kadar anlaşılmasın görünürse görünsün, yargıçlarımızın, polislerimizin ve politikacılarımızın terörizmin köpek kafalı yamyamların değil, insanoglunun bir eylemi olduğunu unutmalarına asla izin verilmemelidir.⁹

Terörizmin yarattığı korkunun, hükümetler tarafından, muhalifleri kontrol etmek, baskılamak ve yıldırarak maksadıyla da kullanıldığını Termidorlar dönemi Fransa'daki uygulamalardan örnekle açıklamaya çalışacağız. Elbette ki burada ifade edilen terörizmle günümüzde söz edilen terörizm aynı anlamları ihtiva etmemektedir. Ancak vurgulamaya çalıştığımız nokta, terörist eylemlerin yarattığı korkunun gelecekte tekrar ortaya çıkabileceği endişesinin otorite tarafından yönetim ve baskılama aracı olarak kullanılmasıdır. Yani terörizm korkusunun diri tutularak terörizmle mücadele konseptine dahil edilen tüm muhaliflere karşı uygulanan pratiklerin meşrulaştırılması amacı gözden kaçırılmamalıdır. Sluka ve Whitbeck bu durumu şu ifadelerle açıklamaktadırlar:

Terörizmin ampirik veya referans temeli, yoğun ve baskın bir korkuyla karakterize edilen öznel bir psikolojik deneyim olan 'terör'dür. Basit korkunun aksine terör, yalnızca kişisel refaha yönelik anlık bir tehdit algısından değil, aynı zamanda tehdidin gelecekte de süresiz olarak devam edeceği beklentisi veya endişesinden kaynaklanan uzun süreli bir psikik yıldırma deneyimini ifade eder. 'Dehşete düşürmek', bir dehşet hali yaratmak, korku yaratmak veya korkuyla üstesinden gelmek niyetiyle hareket etmek, yani korkutarak hükmetmeye veya zorlamaya çalışmak anlamına gelir.¹⁰

Terörizm kelimesinin üzerinde uzlaşmış bir tanımının olmaması tesadüf değildir, zira bu kelime anlamdan yoksun olacak kadar öznelidir. Aynı zamanda bu kelime son derece tehlikelidir, çünkü insanlar bu kelimenin bir anlamı olduğuna inanma ve bu kelimeyi, rasyonel düşünce ve tartışmadan kaçınmanın ve sıklıkla kendi yasadışı ve ahlaksız davranışlarını mazur göstermenin bir yolu olarak nefret ettikleri her şeye uygulayarak kullanma ve suistimal etme eğilimindedirler.¹¹

Terörist olarak etiketlenenlerin kendilerini terörist olarak değil, belirli bir davanın savunucuları, vatanseverler, özgürlük savaşçıları, halklarının haklarını ve değerlerini savunanlar olarak gördükleri dikkate alındığında; ortaya çıkan görelilik ile belirli mücadelelerin terörizm mi yoksa özgürlük savaşını mı temsil ettiğine dair yargılamalardaki öznellik örtüşmektedir. Bu bakış açısı doğrultusunda; teröristler, farklı bir pencereden kahramanlar, vatanseverler ve şehitler olarak; karşıt pencereden ise kötüler, suçlular, fanatikler, vahşiler ve deliler olarak nitelendirilebilmektedir. Terörist kavramının bu özneliği 'birilerinin teröristi başkasının özgürlük savaşçısıdır' şeklindeki klişe ile kabul edilmiştir. Bu bakımdan bir takım meşru mücadele biçimlerinde terörizm taktiklerine başvurulsa bile mücadele biçiminin tamamına terörist eylemler dizgesi doğrultusunda bakılması yanlış değerlendirmelere neden

⁹ Leach, *Custom, Law, and Terrorist Violence*, 36.

¹⁰ Sluka, 'The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies' 153.

¹¹ John Whitbeck, *Terrorism: The World Itself is Dangerous*, Daily Star, 7 December 2001. Erişim 15 Mart 2024. <http://www.miftah.org/Display.cfm?DocId=4747&CategoryId=5>

olabilir. Siyasi coğrafyacı Bernard Nietschmann¹², iç savaşlarda baskıcı olarak nitelenen devletlerin yerli halka karşı yürüttükleri mücadeleyi ‘terörizmle mücadele’ adı altında nitelendirerek başvurdukları ‘devlet terörizmini’ ve kirli savaş taktiklerini meşrulaştırmaya, yerel direnişi kırmak ve sivil desteği yok etmek için kullanmaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Terörizm nitelendirilmesinin meşru silahlı direniş hareketlerini yaftalamak maksadıyla kullanılmasına dikkat çeken Sluka¹³, kavramın suistimal edilmesinin birçok örneği olduğunu belirtmiştir. Kolombiya hükümetinin FARC gerillaları, İsrail’in FKÖ’nü, Çin’in Uygurları ve Tibetli aktivistleri terörist olarak sınıflandırmaları da dahil olmak üzere, dünyadaki siyasi şiddetin dikkat çeken önemli noktalarını ihtiva eden terörizmle mücadele söylemi Rus hükümetinin Çeçen isyancıların tamamını terörist olarak nitelendirmesiyle de karşımıza çıkmaktadır. Terörizm ve terörist yaftalamalarında bulunan hükümetler, dünyayı muhaliflerinin hepsinin terörist olduğuna ikna etmeye çalışmışlardır. Bu tür nitelendirmelerle söz konusu hükümetler mevcut sorunlara çözümün siyasi müzakere ve tavizlerle değil, sadece acımasız bir terörizmle mücadele kampanyasıyla elde edilebileceği inancını da ima etmektedirler.

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra terörizm söylemiyle alakalı en dikkat çeken durum; terörizme ilişkin politik, medyatik ve akademik söyleme hâkim olan varoluşsal bir tehdit olduğuna dair iddialardır. Bazı akademisyenler de terörizme ilişkin bu iddiayı özellikle teröristlerin kitle imha silahlarına erişimi ve bu silahları kullanma olasılığı kapsamında benimsemiştir.¹⁴ Goldstein, teröristlerce nükleer silahlara erişim imkanının göz ardı edilemeyecek bir tehdit olduğunu ve teröristlerin ‘toplumumuzu yok edebileceği’ gerçeğini kabul etmemiz gerektiğini belirtmiştir.¹⁵ Bir başka açıdan Ignatieff, terörizmin yeni aşamasıyla *modern devletin hakimiyetini tehdit edebileceğini* ileri sürmüştür.¹⁶ Teröristlerin ele geçirebilecekleri nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar kapsamında erişebilecekleri şiddet kapasitesi bakımından modern yaşam tarzını tehdit eden en büyük tehlike olduğu dile getirilmiştir.¹⁷

¹² Bernard Nietschmann, ‘The Third World War’, *Cultural Survival Quarterly*, 11, 3 (1987):1-16.

¹³ Sluka, ‘The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies’ 150

¹⁴ Ariel Cohen, Promoting Freedom and Democracy: Fighting The War of Ideas Against Islamic Terrorism, *Comparative Strategy*, 22, 3 (2003): 207–221.

¹⁵ Joshua S. Goldstein, *The Real Price of War: How You Pay For The War On Terror*, (New York: New York University Press, 2004), 179.

¹⁶ Michael Ignatieff, *The Lesser Evil: Political Ethics in An Age of Terror*, (Princeton: Princeton University Press, 2004), 16.

¹⁷ Christian Enemark, ‘Farewell to WMD: the language and science of mass destruction’, *Contemporary Security Policy*, 32, 2 (2011): 384. / Jessica Wolfandale, ‘The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat’ in *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies*, ed. Richard Jackson (New York: Routledge, 2016), 248.

11 Eylül saldırılarından sonra terörizmin yeni içeriği haiz olduğu iddiasıyla hem varoluşsal hem de yeni bir tehdit türü olarak tasvir edildiği gözlemlenmektedir.¹⁸ Modern terörizm olarak adlandırılan bu terörizm kavramsallaştırılmasının yeniliği nedeniyle; ona cevap verilmesi sürecinde savaşa başvurma, işkence, insanlık dışı ve aşığılayıcı muamele gibi birtakım yasaklara ve daha önce meşru olarak kabul edilemeyen yöntemlere başvurmayı meşrulaştırdığı söylenebilir.¹⁹ Bu doğrultuda modern terörizmin 1990'lar öncesi terörizmden birkaç bakımdan farklılık gösterdiği ileri sürülmektedir. Yeniden kavramsallaştırılan terörizm uluslararası ağlarla karakterize edilmiş, terörist grupların üyelerinin kör bir nefretle hareket ettikleri ileri sürülmüştür. Yeni teröristlerin siyasi amaçları göz ardı ettiği, dinin fanatik ve mutaassıp bir yorumu tarafından mobilize edildiği ve terörist saldırıların her zamankinden daha çok ayırım gözetmeyen şiddetle özdeşleştiği ifade edilmiştir.²⁰ Buna göre; modern terörist grupların, belirli siyasi hedeflere ulaşmaktan ziyade 'Batı' toplumunun yok edilmesini amaçladıkları iddia edilmiş ve bu amaç doğrultusunda, kitle imha silahlarını kullanma yollarını arayacakları belirtilmiştir.²¹ Bu noktada, modern teröristler, belirli siyasi amaçlarla hareket eden ve azami sivil kayıplara neden olmayı hedeflemeyen İrlanda Cumhuriyet Ordusu, İspanya'daki ETA ve İtalya'daki Kızıl Tugaylar gibi örgütlerden daha tehlikeli ve farklı olarak değerlendirilmiştir.²²

Modern olarak adlandırılan yeni terörizm kavramsallaştırılmasıyla daha önce kök sebeplere odaklanılarak yapılan incelemeler neticesinde elde edilen terörizmin ortaya çıkış nedenleri olan yoksulluk, hak mahrumiyeti, siyasi baskı, ayrımcılık, yerel kültürel ve sosyal çatışmalar gibi faktörlerin geçersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Yeni terörizm köktendinciliğin sebep olduğu patolojik bir sonuç, teröristlerse dini fanatikler olarak tasvir edilmeye başlanmıştır.²³ Bu anlamda terörizm 'Batı yaşam tarzı' için varoluşsal bir tehdit söylemi olarak inşa edilmiştir. Küresel bir ağın parçası olduğu iddia edilen modern teröristler, Batı medeniyetinin yok edilmesi çağrısında bulunan ve bunu amaçlayan, aşırı dini inançlara sahip

¹⁸ Peter Neumann, *Old and New Terrorism*, (Cambridge, UK: Polity Press, 2009).

¹⁹ John Ip, 'Two Narratives of Torture', *Northwestern Journal of International Human Rights*, 7, 1 (2009): 39 / Wolfandale, 'The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat', 250.

²⁰ Richard Jackson and et al., *Terrorism: A Critical Introduction*, (Basingstoke, UK: Palgrave-Macmillan, 2011), 165.

²¹ Christopher Michaelson, 'The Triviality of Terrorism', *Australian Journal of International Affairs*, 66, 4 (2012): 439.

²² Wolfandale, 'The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat', 250.

²³ Jackson and et al., *Terrorism: A Critical Introduction* / Michaelson, 'The Triviality of Terrorism' / Wolfandale, 'The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat', 251 / Jennifer Mustapha, 'Threat Construction in The Bush Administration's Post-9/11 Foreign Policy: (Critical) Security Implications for Southeast Asia', *The Pacific Review*, 24, 4 (2011): 495.

ve azami zayıf verdimen maksadıyla kitle imha silahlarını kullanmaya teşebbüs edebilecek aktörler olarak karakterize edilmiştir. Bu nedenlerden dolayı, modern teröristler, Batılı devletler ve toplumlar için önceki terörist oluşumlardan çok daha tehlikeli ve yakın bir tehdit olarak gösterilmiştir. İnşa edilen bu algıyla, daha önce görülmemiş tehditle mücadele tedbirlerinin de tehdit oranında bir kapasiteye sahip olması gerektiğinin meşruiyeti sağlanmaya çalışılmıştır.²⁴

3. Terörizmin Tarihselleştirilmesi

11 Eylül New York Dünya Ticaret Merkezi'ne gerçekleştirilen saldırıdan sonra terörizm literatüründe ve üniversitelerde 'dini fundamentalizm ve terörizm', 'politika, din ve şiddet', 'devlet ve devlet dışı terörizm' gibi konular işlenmeye başlamıştır. Ancak bu derslerde henüz sığağı sığağına karşılaşılan terörist saldırıların hayatın en belirleyici olayları olarak merkezi konum edinmesine rağmen yeni bir politik şiddet biçimine değil uzun yıllar öncesinde kök salmış terörizm tarihinin en son evresine tanıklık edildiği görüşü incelenmiştir. Bu görüşe göre, 11 Eylül saldırganları antik zealotlardan, orta çağ suikastçılarında ve Hintli soygunculardan sadece silah bakımından farklıdır. Ancak failerin doğası, amaçları, güdüleri ve taktikleri benzerdir. Anderson, tüm bu şiddet biçimlerinin özünde aynı olarak ele alınmasının gerçekten mümkün olup olmadığı sorusunu sormaktadır. Çeşitli şiddet biçimlerine verilen tepkilerdeki büyük farklılıklara dikkat çekerek aynı olduğu iddia edilen şiddet eylemlerinin farklılıklar gösterebileceğini belirtmektedir. Anderson, tarihsel olarak farklı durumlarda ve zamanlarda meydana gelen politik şiddet örneklerinin eşitlenmesinin, esasında terörizmden bahsederken neyin kastedildiğinden emin olunamamasına bağlamaktadır.²⁵

Ludwig Wittgenstein, Felsefi Soruşturmalar (Philosophical Investigations) isimli çalışmasında 'düşünmek' kelimesinin anlamını belirlemek isteyen birinin, düşünme sürecinde kendisini gözlemlemesinin yeterli olmayacağını iddia etmektedir. Ona göre bir kelimenin anlamının gözlemlenen şeye tekabül edeceği varsayımı hatalıdır. Böyle bir varsayım, 'satranç oynamayı bilmeden, bir satranç oyununun son hamlesini gözlemleyerek mat kelimesinin ne anlama geldiğini bulmaya çalışmak gibidir.'²⁶ Anderson, Wittgenstein'in bu örneğinden hareketle terörizm ile ilgili araştırma nesnesini bildiğini iddia eden literatürün çoğunluğunun, terörizmi görünüşte evrensel özellikler açısından tanımladığını belirtmektedir. Ancak bu tanımların uzun tarihsel bir sürecin son aşamasını yansıttığı kabul edilmemekte ya da

²⁴ Wolfandale, 'The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat', 251.

²⁵ Verena Erlenbusch-Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity' in *Critical Methods in Terrorism Studies* ed. Priya Dixit ve J. L. Stump (New York:Routledge, 2016), 108.

²⁶ Ludwig Wittgenstein, *Philosophical Investigations*, trans. Gertrude E.M. Anscombe, (Oxford: Blackwell, 2001), 316 / Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 109.

önemsenmemektedir. Terörizmi mevcut tezahür biçimlerine bakarak inceleyen bir araştırmacı, Wittgenstein'in bahsettiği gözlemcinin 'mat' kelimesinin anlamını anladığından daha fazla bir şey anlayamayacaktır. Böyle bir araştırmada, araştırmacı satranç oyununun son hamlesine ilişkin birtakım bilgiler edinse de satranca yani terörizme ilişkin anlamlı bir bilgiye sahip olamayacaktır.

Terörizm kavramının tarihsel gelişimini araştırmaya yönelik pek çok çalışmada araştırmacılar tarihin farklı dönemlerindeki şiddet eylemleriyle günümüzdeki terörist şiddet arasında bağlantı olduğu iddiasında bulunmaktadır. Yani bugün terörist şiddet olarak tanımlanan eylemlerin, geçmişte de özdeş biçimlerde meydana geldiklerini göstermeye çalışmışlardır. Terörizmin gerçek tarihini yazma iddiası taşıyan çalışmalar²⁷, genellikle antik çağlardan El Kaide'ye terörizm tarihi hakkında birleşik bir anlatı sunmaya çabalamaktadır. Bu tür tarihi incelemelerde çeşitli şekillerde terörizmin ilk örneklerinin Homeros'ta veya Antik Yahudiye'de görüldüğü ifade edilmektedir.²⁸ Bu tarihsel süreklilik iddialarının altında yatan en önemli argüman; antik dönemlerde meydana gelen şiddet eylemleri incelenirken *o gün bu durumla karşılaşanlar bugün terörizm olarak adlandırılan özelliklerin farkına varsalardı karşılaştıkları şiddet eylemini ne diye nitelendireceklerini bilirlerdi* hipotezidir.²⁹

Terörizm tarihine ilişkin incelemeler genellikle en erken dönem olarak kabul edilen MS 1.yy'da Filistin topraklarında Roma işgaline karşı savaşıyan sicariilere kadar dayandırılmaktadır. Sicariilerin terörizmin ilk örneği olarak sunulması genellikle tarihçi Flavius Josephus'un anlatılarından çıkarılan bir sonuç olarak belirmektedir. Josephus'a göre sicariiler isimlerini üzerlerinde taşıdıkları kavisli küçük hançerlerden (*sicae*) alan soygunculardı. Anderson, Josephus'un *sicariilerden* Yunanca soyguncu (*robber*) anlamına gelen 'lestai' terimini kullanarak bahsettiğini belirtmektedir. Yani Josephus'a göre *scarii* kendine has özellikleri olan, kullandıkları silahla diğer soygunculardan ayırt edilebilen bir tür soyguncuydu. Bu durum *sicariilerin* ele başı olarak gösterilen 'baş soyguncu Eleazar'ın ve takipçilerinin yakalanmasından sonra Kudüs'te yine *sicarii* adı verilen başka bir soyguncu türünün ortaya çıktığının ifade edilmesiyle de desteklenmektedir. Anderson, Josephus'un *sicariilerin*

²⁷ Randall D.Law, *Terrorism: A History* (Cambridge: Polity Press, 2009): 2.

²⁸ Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 109 / Gerard Chaliand ve Arnaud Blin, *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda* (California: University of California Press, 2007) / Walter Laquer, *A History of Terrorism*, (New Jersey: Transaction Publisher, 2001) / David C.Rapoport, 'Fear and trembling: terrorism in three religious traditions', *American Political Science Review*, 78, 3 (1984) / David C.Rapoport, 'Religion and Terror: Thugs, Assassins, and Zealots' in *International Terrorism: Characteristics, Causes, Controls*, ed. C. W. Kegley Jr, (New York: St. Martin's Press 1990) / Andrew Sinclair, *An Anatomy of Terror: A History of Terrorism* (London: Pan Macmillan, 2004).

²⁹ Law, *Terrorism: A History*, 11.

uyguladıkları taktiklere ilişkin tasvirlerinin (gündüz vakti, şehrin ortasında ve özellikle festivallerde, kalabalıkların arasında insan öldürmelerinin) günümüz terörizmini çağrıştırdığını kabul etmektedir. Bu bağlamda *sicariilerin* tanıtım ve sembolizmle bezenmiş eylemleri, terörist saldırıları anımsatmaktadır. *Sicariilerin* düşmanlarını öldürdükten sonra kalabalıkların arasına karışarak ve kendilerine karşı öfke duyanların arasında onlar gibiymiş davranarak kendilerini gizlemesi, onları günümüzün uyuyan terörist hücrelerinin erken görünümüleri olarak algılamamıza neden olabilir. Ancak o günün eylemlerini, bugünün kategorizasyonlarıyla anlamlandırma çabası, *sicariilerin* o dönemde nasıl anlaşıldığına ilişkin bilgiyi bize sunmayacaktır. Josephus, *sicariileri* küçük eğri hançerler taşıyan soyguncular olarak tanımlamıştır, teröristler olarak değil. Bugünün anlam çerçevesiyle geçmişte kullanılan kategorizasyonu tercih etmeyişimizin hiçbir nedeni yoktur. Anderson, *sicariileri* terörist olarak konumlandırmanın, Usama Bin Ladin'e soyguncu demek kadar anlamsız olacağını belirtmektedir.³⁰ Josephus zamanında terörizm kavramı mevcut değildi ayrıca soyguncu kavramı da zaman içinde belirli bir dönüşüm geçirmiştir. Bin Ladin'e soyguncu demenin bir anlamı olmayacağı gibi algıladığımız çerçevede soyguncu kavramı da Josephus dönemindekine karşılık gelmeyebilir. Bu nedenle, kullanılan kavramların anlamlarının, kullanıldıkları dönemdeki bağlamlar çerçevesinde belirlendiğini göz ardı etmememiz gerekmektedir. 'Terörist' ya da 'soyguncu' kelimeleri, adlandırdıkları olguların özünü açıklayamaz veya isimlendirdikleri 'nesnelerin' zamandan münezzeh bir gerçekliğini ortaya koyamazlar. Bu nedenle, 'terörizm' kelimesi, öncülleri tarihsel kayıtlarda kolayca tespit edilebilen ve açıkça tanımlanmış bir dizi eylemi ifade edemez. Bahsedilen kavram Foucault'un ifadesiyle *heterojen bir söylemler, kurumlar, mimari biçimler, düzenleyici kararlar, yasalar, idari tedbirler, bilimsel ifadeler, felsefi, ahlaki ve beşeri önermeler kümesini, kısacası söylenenler kadar söylenmeyenleri de sentezlemektedir.*³¹ Bu nedenle kavramın tanımı değişkenlik arz etmektedir.³²

Ortodoks literatürde sıklıkla 'devlet terörizmi'nin örneği olarak atıfta bulunulan Fransız Devrimi'nin 'Terör Dönemi' olarak adlandırılan sürecinde, cumhuriyetçilerin ve liberallerin 'terörizm' kelimesini kullanma biçimlerini karşılaştırmak, siyasi rasyonalite ve rakip kavramsallaştırmalar arasındaki ilişkiyi aydınlatılabilir. Fransa'da 1793 tarihinde, iktidarı ele geçiren Jakoben lider Robespierre, siyasi programını bizzat liberal ilkelerle bezenmiş evrensel

³⁰ Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 109-110.

³¹ Michel Foucault, The Confession of The Flesh. in Power/Knowledge: Selected Interviews And Other Writings, ed. C. Gordon, (New York: Random House, 1980), 195.

³² Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 109-110.

haklar ve hukukun üstünlüğü misyonlarına karşı ilan etmiştir. Robespierre Jakoben cumhuriyetçiliğin kurucu unsurlarını şu ünlü sözleriyle özetlemiştir:

*Barış zamanında halk hükümetinin ana dayanağı erdemse, devrimde halk hükümetinin ana kaynağı hem erdem hem de terördür. Erdemden yoksun terör felakettir; terörden yoksun erdem ise güçsüzdür. Terör; hızlı, şiddetli, esnek olmayan adaletten başka bir şey değildir. Bu nedenle terör; erdemın tezahürüdür. Belirli bir ilkedden çok, vatanın en elzem ihtiyaçlarına karşı uygulanan genel demokrasi ilkesinin bir sonucudur.*³³

Robespierre'in bu anlatısından hareketle söyleyebiliriz ki, onun için normların geçerli olduğu ve istikrarın sağlandığı durumlarda, siyasi otoritesinin esas kaynağı erdemdir. Ancak Robespierre, normların ortaya çıkan istisnai durumlarda sorunlara cevap veremediği zamanlarda, erdemle bezenmiş otoriteyi hâkim kılmak maksadıyla, terörün kullanılmasını gereklilik olarak görmüştür. Monarşiyi yıkararak yerine devrimci cumhuriyet otoritesinin yani erdemın kurumsallaştırılmaya çalışıldığı dönemde, halkı özgürleştirmenin bir aracı olarak terör gerekli görülmüştür. Robespierre'e göre devrimci şiddetin meşruiyeti, yasaların en kutsalı olan; 'halkın kurtuluşuna' ve yetkilerin en tartışılmazı olan; 'zorunluluk' ilkelerine dayanmaktaydı. Böyle bir devrimci şiddetin amacı, cumhuriyeti korumak ve anayasal hükümete işlerlik kazandırmaktı. Bir başka deyişle, Robespierre için şiddet, kamu yararına hizmet ediyorsa meşru olarak görülmekteydi.³⁴

Robespierre'in bu görüşlerine karşı gelen muhalifleri ise, iddia edilen kamu yararı anlayışını ideolojik, dogmatik ve taraflı olarak görmüşlerdir. Muhalifler, terörün kullanılmasının amacının kamu yararına hizmet maksadıyla değil, güvensizlik ve şüphe ortamı yaratarak halkın Jakobenlerin koydukları kurallara uymasını sağlamak için kullanıldığını iddia etmişlerdir. Bu nedenle kullanılan şiddet, keyfi ve sınırsız olarak görülmüştür. 1794 yılında Robespierre'in idamından sonra Jean Lambert Tallien, Kongreye hitaben özgürlüğe ve adaletle bağlılık vurgusuyla geçici bir tiranlığın bile özgürlüğü tesis etmenin araçları arasında yer alamayacağını belirtmiştir. Böyle bir tiranlığın özgürlük vadiyle insanları her zaman ve her şey için tehdit ederek ve tasavvur edilemeyecek zalimliklerle yöneteceğini ifade eden Tallien; terör hükümetinin ancak *sürekli yenilenen ve giderek artan bir aşırılıkla tehdit ederek; her türlü eylemi ve hatta eylemsizliği tehdit ederek; her türlü kanıtı karşı ve hiçbir kanıt göstermeksizin tehdit ederek; mutlak gücün ve dizginlenemez korkunun sarsıcı boyutuyla tehdit ederek* işleyebileceğini savunmuştur. Mutlak, keyfi, sınırsız ve merkezileşmiş bir güce dayanan tiranlıkta adaletin şüpheli olarak konumlandırılanları kapsamayacağını belirten Tallien; *herkes*

³³ Maximillien Robespierre, 'On The Principles of Revolutionary Government' in *Robespierre, Virtue and Terror*, ed. Slovac Žižek (London: Verso, 2007), 115 / Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 114.

³⁴ Robespierre, 'On The Principles of Revolutionary Government', 99-100.

için adaletin olmadığı, insanların eylemlerine göre değil, eylemlerin insanlara göre yargılandığı yerde bazıları için güvenliğin olmayacağını ifade etmiştir. Ona göre Jakobenlerin adaleti, yargılamayan ancak öldüren bir ‘yamyam adaleti’ idi.³⁵

Tallien’in ifadelerinden de anlaşılacağı üzere devrimci saiklerle kullanılan terör, belirli bir siyasi grubun kendi çıkarına tiranlık yönetimini kurma aracı olarak görülmüştür. Yasalara karşı duyulan korku artırılabilir ve yönetilebilir bir şiddet çıktısı olarak algılanırken terörün yarattığı korkuya ilişkin duyarlı olmadığı belirtilmiştir. Teröre karşı yapılan bu atıflar, terörün Robespierre ile tezahür bulan bir sistem olarak algılandığını göstermektedir. Bu nedenle Robespierre’in ölümüyle Jakoben terör saltanatına karşı bir zafer elde edildiği kabul edilmiştir. Tallien bu durumu; *terörizm bir an için dehşete düşürmeyi bıraktığında ancak kendisi dehşete düşebilir* şeklinde ifade etmiştir.³⁶

Anderson, Tallien’in Jakoben sistemi terörizm olarak tanımlamasının başlangıçta gazeteciler ve her görüşten politikacılar tarafından benimsendiğini ancak devrimin savunucularından Gracchus Babeuf tarafından farklı şekillerde isimlendirildiğini belirtmiştir. Gracchus Babeuf, *Journal de la Liberte de la Presse*’de Jakobenlerin eşitlik arayışını savunurken bu eşitliğe ulaşma araçlarını şiddetle eleştirmiştir. Anderson, Babeuf’un Jakoben hükümeti; kan hükümeti, Robespierre’in hükümeti, Robespierre’in tiranlığı, komitelerin despotizmi ve ardından gelen zulümler, giyotinler, kurşuna dizmeler, baskı, umutsuzluk, sefaletin her türlü ve yoksunluk gibi isimlendirmelerle nitelendirdiğini ifade etmiştir. Bu nitelendirmeler dikkate alındığında, Babeuf’un Robespierre’in idamından sonra, yeni hükümetin kurulmasıyla Jakobenler tarafından kısıtlanan hak ve özgürlüklerin yeniden tesis edileceğini düşündüğü anlaşılmaktadır.³⁷

Robespierre’in idamından sonra Jakoben cumhuriyetçiliğin yerine hukukun üstünlüğünü inşa etme iddiasındaki liberaller, şiddetin sadece yasaların korunması maksadıyla kullanıldığında meşru olduğunu savunmuşlardır. Ancak burada dikkat çeken nokta, eski terör döneminin yinelenebileceği endişesiyle liberallerce desteklenen yasalara muhalif görüş bildiren herkese karşı uygulanan bir şiddet türünün ortaya çıkmasıdır. Terör ve korku dönemi olarak nitelendirilen Robespierre yönetimi yerine bu dönemde de liberallere muhalefet gösteren herkes terörizmin hayaleti ile korkutulmaya başlanmıştır. Her türlü siyasi muhalefet Jakoben terörün kanlı aşırılıklarına geri dönme girişimi olarak sınıflandırılmıştır. Liberaller siyasi tasfiyelerini

³⁵ Anderson, ‘Knowledge, Power, Subjectivity’, 115.

³⁶ Anderson, ‘Knowledge, Power, Subjectivity’, 115.

³⁷ Anderson, ‘Knowledge, Power, Subjectivity’, 115.

kitlesel tasfiyelere dönüştürmeye başladıklarında, kısa süre sonra terörizmi iktidarlarını güvence altına almalarını sağlayan bir illüzyon gibi kullanmakla suçlanmışlardır. Robespierre'in sert muhalifi Babeuf da Thermidorianları, bir yandan kendilerini kamusal özgürlüğün savunucuları olarak sunarken diğer yandan ilkelerine muhalif herkese karşı aşırı şiddet uyguladıkları için eleştirmiştir. Tallien'in terörizm tanımını olduğu gibi kabul eden Babeuf, bizzat Thermidorların kendi standartlarına göre terörist olduklarını belirterek Tallien'i de '*Bordeaux'lu terörist*' olarak nitelendirmiştir. Babeuf, Tallien'in *bir terörist gibi giyotine gönderilmesi gerektiğini, onun da bir kan içici, bir yıkıcı, bir kışkırtıcı* olduğunu savunmuştur.³⁸ Babeuf'un terörizm kelimesine yüklediği anlamın zaman içinde Thermidorianların uygulamalarına karşı gösterdiği muhalefetle dönüşüm geçirdiği gözlemlenmektedir. Biraz zaman geçtikçe Babeuf'un teröristi, vatansızlıkla eş anlamlı bir kullanım haline almıştır. Ona göre Thermidorianların dediği gibi terörizm özgürlük, cumhuriyetçi hükümet, meşru şiddet ve insanlar için adalet talebine atıfla kullanılan bir araçsa o halde Babeuf Jakobenlere hak verir pozisyona gelerek terörizmin özgürlük ve adaletin önünde duranlara karşı kullanılacak en uygun araç olduğunu kabul etmiştir. Çok geçmeden Babeuf bu görüşleri nedeniyle suçlu ilan edilmiştir. Anderson, *Moniteur Universel*'de 21 Temmuz 1795 tarihinde çıkan bir habere atıfla Babeuf'u bekleyen yargılama sürecine olan inancı gözler önüne sermektedir: *karşı devrimci rejimin katillerince terörist olarak adlandırılan kişiler hapisanelerde, sokaklarda, hatta evlerinde bıçaklanıyorlar ve tutuksuz olmalarına rağmen çok sayıda masum vatandaş öldürülüyor*.³⁹ Görülmektedir ki Thermidorlar, tanımlama ve suçlamayı bir araya getiren bir terörizm anlayışını ortaya koymakta başarılı olmuşlardır. Kim terörist olarak tanımlanıyorsa aynı zamanda suçlu olarak da ilan edilmeye başlanmıştır. Terörizm için bir yasa veya önceden belirlenmiş bir cezanın olmadığı göz önünde bulundurulursa; mevcut hükümetin terörizmi yasa dışı olarak ilan etmek yerine terörist olarak tanımlanan kişilerle ilgili tüm yasaları askıya aldığı daha iyi anlaşılacaktır. Terörist olarak nitelendirilenlerin içine atıldığı bu yasal boşluk sebebiyle ne teröristlerin ne de onlara müdahale eden hükümet ve yanlılarının yasalara tabi olma zorunlulukları kalmamıştır. Bu nedenle terörist her türlü yasal statüyü ve korumayı kaybederken, devlet de şiddet kullanımına ilişkin yasal sınırlamalardan kurtulmuştur.

Fransız Devrimi süresince ideolojik tartışmalar ekseninde terörizm kavramına ilişkin en az dört farklı tanımlandırma çabasının ortaya çıktığı görülmektedir: Robespierre'in yönetim sisteminin adı, liberal hukuk devletince tüm muhalifler için kullanılan çatı bir terim, liberallere

³⁸ Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 116.

³⁹ Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 116.

yönelik bir suçlama ve son olarak radikal devrimciler tarafından neredeyse vatanseverlikle özdeş biçimde benimsenen ve olumlanan bir isim. Anderson, bu kavramlardan herhangi birinin mercek altına alınmasının bahsedilen dönemde terörizm kavramının gerçekte nasıl işlediğine dair doğru bir bilgilendirme sunmayacağını belirtmektedir. Ona göre, terörizm kavramının dönem itibariyle adalet, özgürlük, meşruiyet ve kamu yararı gibi diğer kavramlarla girdiği ilişkiler açıklanarak ve o dönemde terörizmin mümkün kıldığı iktidar pratikleri incelenerek daha geniş bir perspektiften terörizmin anlamı açıklanabilir. Fransız Devrimi örneğinden de anlaşılacağı üzere bir dizi tarihsel ve siyasi bağlamı içeren herhangi bir terörizm analizi; terörizm kavramının bilgi, iktidar ve özneleştirilenin kesişim noktasında işlev gördüğünü ortaya çıkaracaktır. Terörizmin değişken ve durumsal bir tarihi olduğunu göstermek, terörizm hakkındaki tarih dışı ve özcü açıklamaların belirleyiciliğini tartışmaya açmayı ve şiddet hakkında daha verimli düşünme yollarının geliştirilmesini sağlayabilir.

4. İsyan Çalışmalarından Terörizm Çalışmalarına

Terörizm kavramı bugünkü algılanış biçimine 1970’li yılların başlarından itibaren bürünmeye başlamıştır. Bu yıllara kadar gerçekleşen, bugün terörist eylemler olarak algıladığımız; uçak kaçırma, politik suikastlar ve benzeri politik şiddet eylemleri genellikle ‘isyen’ (insurgency) söylemi kapsamında ele alınmıştır. İsyen söylemi çerçevesinde ele alınan şiddet eylemleri genellikle belirli bir amacı olan, rasyonel ve bazen kamuoyu tarafından da haklı olarak görülebilen eylemler olarak algılanmıştır. Ancak terörizm kavramının bugünkü algılanış biçimiyle ortaya çıkmaya başlamasından itibaren ‘terörizm’ etiketiyle etiketlenen eylemler ‘ahlak dışı’ olarak nitelendirilmiştir. Terörizm, politik bir mücadelede herhangi bir tarafın uygulayabileceği bir taktik araç olmaktan çıkarak ‘terörist kimliğin’ bir pratiği haline dönüşmüştür. Bu dönüşümle beraber eylem kapsamında ‘terörizm’ ve aktör kapsamında ‘terörist’ hakkında açıklama arayışları başlayarak ‘terörizm çalışmaları’ alanının ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁴⁰

1974 yılında ABD terörizmle mücadele esasları kapsamında yayınlanan kılavuzda ‘ABD Hükümeti, potansiyel teröristleri motive eden şikayetler ve mağduriyetler de dahil olmak üzere terörizmin nedenlerinin ortadan kaldırılmasının önemini kabul etmektedir.’ denmektedir.⁴¹ 1976 tarihli terörizm konulu bir sempozyumda Marius Livingston terörizmi;

⁴⁰ Lisa Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented ‘Terrorism’*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2013) / Lisa Stampnitzky, ‘Can Terrorism Be Defined?’, in *Constructions of Terrorism: An Interdisciplinary Approach to Research and Policy*, ed. Michael Stohl, et al., (CA: University of California Press, 2017): 12.

⁴¹ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented ‘Terrorism’*, 49. / US Government Memo, Guidelines for Dealing with Terrorism with International Ramifications, 1974.

önceliği toprak kazanmak ya da tahribata neden olmak değil, kendilerince bir yanlış düzeltmek, seslerini duyurmak, korku salmak ve dikkat çekmek umuduyla terörize etmek için savaşılan yeni bir 'barbarlık' türü olarak tanımlamıştır.⁴² Terörizme ilişkin ilk çalışmalarda çoğunlukla isyancılar tarafından kullanılan bir savaş taktiği şeklinde tanımlamalar yapılmıştır. Stampnitzky'nin⁴³ Perenyi'den⁴⁴ aktardığı üzere, 1972 yılında ABD Dışişleri Bakanlığınca düzenlenen bir konferansta terörizmin kullanım amacı ve kimler tarafından kullanıldığına ilişkin ayrıntılara yer verilmiştir. Söz konusu konferansta; her tür siyasi ve etnik grubun özellikle çaresiz kaldıkları durumlarda terörizme başvurabileceği belirtilmiştir. Terörizmin sadece muhalif güçler tarafından kullanılan bir araç olmadığı yerleşik rejimler tarafından da kullanılabilmesi ifade edilmiştir. Belirli grupların şikayetlerine sebep olan sorunların çözüme kavuşturulmadığı durumlarda ortaya çıkan hayal kırıklığının (frustration aggression) ürünü olarak terörist eylemlere başvurulabileceği konusunda fikir birliğine varılmıştır.⁴⁵ Ancak yine ABD Dışişleri Bakanlığı koordinesinde yapılan başka bir konferansta terörizmin devlet altı (sub-state) aktörler tarafından kullanıldığı konusunda uzlaşıya varıldığı görülmektedir.⁴⁶ Konferansta sağlanan bu konsensüsün sonucu olarak terörizmi doğuran nedenlerin siyasi veya sosyo-ekonomik koşulları hakkında soru işaretleri ortaya çıkmış ve terörizmi durdurmanın yolunun, nedenlerini ortadan kaldırmak olduğu argümanına şüpheyile yaklaşmıştır.

Anderson⁴⁷, terörizmin silahlı çatışmalarda kullanılan bir araç olarak değerlendirilmesine yönelik Frantz Fanon'un⁴⁸ Fransa'nın Cezayir'de karşı karşıya kaldığı durumu incelediği çalışmasına atıf yapmaktadır. Bu doğrultuda Anderson, Fransız sömürge devletine karşı sömürgeleştirilenlerin son çaresi olarak terörizm kavramsallaştırılmasını ele almıştır. Fanon'a göre, cephesel terörizm (frontist terrorism) Fransız sömürgeciliği bağlamında doğru bir şekilde konumlandırılmadığı sürece anlaşılamayacak ve açıklanamayacaktır. Bu çerçevede terörizm, tüm normların dışında kalan gayrimeşru güç kullanımı olarak kategorize edilmek yerine, Fransız askerî eylemlerinin yarattığı normlar tarafından yönetilen sömürgeci

⁴² Marius Livingston and et al., *International Terrorism in the Contemporary World*, (Westport, CT: Greenwood Press, 1978), 19. / Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented 'Terrorism'*, 49.

⁴³ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented 'Terrorism'*, 50.

⁴⁴ Peter Perenyi, 'State Department Conference on Terrorism: Summary of Conference Sponsored by The Bureau of Intelligence and Research and the Planning and Coordination Staff' *US Department of State*, Washington, DC. External Research Study XR/RNAS-21 (1972).

⁴⁵ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented 'Terrorism'*, 49 / Perenyi, 'State Department Conference on Terrorism', 4.

⁴⁶ Chalmers Johnson, *Perspectives on Terrorism*, (Berkeley: University of California, 1976), 17-18.

⁴⁷ Verena Erlenbusch-Anderson, *Genealogies of Terrorism: Revolution, State Violence, Empire*, (New York: Columbia University Press, 2018), 183-184.

⁴⁸ Frantz Fanon, *A Dying Colonialism*, trans. Haakon Chevalier (New York: Grove, 1965).

savaş bağlamında meşru bir karşı saldırı (sömürgeci devletin eylemlerine benzer bir yanıt olarak) biçimi olarak ele alınmaktadır. Fanon, karşı karşıya kalınan terörizm stratejilerinin aslında çok da yabancı olmayan bir mücadele biçimi olduğunu vurgulayarak Nazi Almanyası'na karşı Fransız Direnişi'ni hatırlatmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Fransa'nın Cezayir'de maruz kaldığı direnişi şeytanlaştırmasının altında yatan samimiyetsizliğe dikkat çekilmektedir. Fanon'a göre Fransız Direnişi'nde de Cezayir durumunda da şiddet eylemlerini yönlendiren niyetler gayrimeşru bir işgale karşı direniş kapsamında aynıydı. Fanon, Cezayir ve Fransız Direnişi arasındaki şiddetin kullanımına yönelik benzerlikleri araştırdığı çalışmasıyla mevcut şiddet eylemlerini meşrulaştırma çabası göstermemektedir. Ancak ortaya koymaya çalıştığı gerçek, bahsedilen iki örnekte de terörizmin, daha önceki bir çatışmanın maddi koşullarınca belirlenmiş bir karşı saldırı biçimi olmasıdır. Meydana gelen şiddet eylemlerini terörizm olarak kabul eden Fanon, sömürgeci otoritelerin bu durumu daha gerçekçi bir şekilde ele almalarını tavsiye ederek terörizmin engellenmesine ve direnişin yönünün değiştirilmesine katkı sağlamak amacıyla değerlendirilmesinin önünü açmaya çalışmıştır. Kamu düzenine karşı sivilleri hedef alan sistematik devrimci şiddetin gerekli olduğunu, çünkü mevcut düzenin yasadışı bir saldırı eylemiyle kurulmuş, Avrupalı yerleşimcilerin yararına sistematik şiddetin sürekli kullanımıyla sürdürülen ve Cezayirli siyasi temsilden dışlayan bir sömürge egemenliği sistemi olduğunu belirtmiştir. Fanon, devlet şiddeti ile terörizm arasında kesin ve katı bir ayırım yapmak yerine, sömürgeci devletin şiddeti ile cepheci terörizm arasındaki gizli bağlantıyı gün ışığına çıkarmaya çalışmıştır. Bunu yaparken de terörizmi, sömürgeci devletin uygulamalarının neden olduğu, yabancılaşmış bir savunma ve direniş mücadelesi biçimi olarak tanımlamıştır. Fanon, devlet şiddetinin tek meşru şiddet biçimi kabul edildiği, kamu düzeninin yasal ve barışçıl olduğu ve sivillerin sömürgeci baskısında herhangi bir sorumluluğu olmayan masumlar olarak tanımlandığı yerleşik varsayımları eleştirel bir şekilde incelemektedir. Dolayısıyla onun terörizm çerçevelemesi, daha geniş bir sömürgecilik karşıtı eleştirinin nüanslarını taşımaktadır.⁴⁹

Bonditti, düzenli ve düzensiz silahlı güçlerin karşılaştığı çatışma ortamında, genel bir sorun olan 'şiddet' kavramının sorunsallaştırılacağı, daha spesifik ve özel bir problemin ortaya çıktığını belirtmiştir. 'Terörizm' kelimesi 1950 ve 60 yıllarında ABD ordusunun Saha El Kitaplarında (US Army's Field Manuals) yerel nüfusun desteğini sağlamak amacıyla korkunun sistematik kullanımı ve bir savaş taktiği olarak ele alınmıştır. 1962-1968 yılları

⁴⁹ Fanon, *A Dying Colonialism* / Anderson, *Genealogies of Terrorism*, 183-185.

arasında ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) Uzak Doğu Bölümü şefi, Vietnam'daki Sivil Operasyonlar ve Kırsal Kalkınma Desteği (CORDS) komutan yardımcısı ve 1973-1976 yıllarındaki CIA şefi William Colby bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

Bu yeni savaş türüyle mücadele edilmesi gereken başka bir güvenlik düzeyi daha var. Vietnam'da toplum içinde, otoritesini terörizm ve tehdit yoluyla halka kabul ettirmeye çalışan gizli bir Komünist ağ vardır. Bu ağ ya da Vietnam'daki adıyla VC altyapısı, düşmanın köy ve mezralarda yürüttüğü savaşın siyasi yönünü ve kontrolünü sağlar.⁵⁰

Colby'nin ifadelerinden anlaşılacağı üzere bu dönemde terörizmin referansının korku ve siyasi irade dayatma biçimiyle sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır. Böylece terörizm kelimesi; ağ, tehdit ve düşman kavramlarını içerecek şekilde sözlüksel anlamına kavuşacağı ivmeyi yakalamıştır. Bu durum Clausewitz'in savaşa ilişkin; politikanın farklı araçlarla devamı şeklindeki kavramsal matrisin oluşturduğu güvenlik bilgisi işleyiş biçimleri yapısının kalıplarını kırarak yeni bir kavramsallaştırmanın önünü açmıştır. ABD askerî güçlerinin Vietnam'da karşılaştığı gerilla tipi çatışma yöntemleri 1970'li yıllardan itibaren karşı-isyan (counter-insurgency) terminolojisi yerine terörizmle mücadele (counter-terrorism) terminolojisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir dizi araştırma programının öncülük ettiği çalışmalar kapsamında, karşı-terörizm ya da terörizmle mücadele; o zamana kadar isyan kavramı çatısı altında ele alınan; sabotaj, politik suikastlar, rehin alma, bombalı saldırılar ve ilerleyen süreçte uçak kaçırma ve nihayetinde devlete karşı devlet dışı aktörler tarafından uygulanan tüm şiddet eylemlerini içerecek bir hüviyete kavuşmuştur. Terörizmle mücadeleye ilişkin gerçekleştirilen araştırma programları arasında 1968 ve 1972 yılları arasında RAND Corporation ve CIA bünyesinde yürütülen çalışmalar önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bahse konu kurumların öncülük ettiği çalışmalar ve oluşturdukları 'uluslararası terörizm' veri tabanları terörizm konusunda çalışmalar yapmak isteyen uzmanlar, akademisyenler ve devlet kurumları için önemli bir kaynak haline almıştır. Bu dönemde, terörizm ve politik şiddet alanında kendisini terörizm uzmanı olarak nitelendiren araştırmacılar sayesinde terörizm uzmanlığı da gelişmeye başlamıştır.⁵¹ Terörizm, siyasal şiddet ve çatışmalar konusunda çalışmalar yürütülürken, bu alanlarda araştırma yapan uzmanlar; istihbarat kurumları, ABD Kongre komiteleri ve düşünce kuruluşlarında danışmanlık hizmeti yapmışlardır. Özellikle 1977 ve 1989 yıllarında yayınlanmaya başlayan *Studies in Conflict and Terrorism* ve *Terrorism and*

⁵⁰ Philippe Bonditti, 'Violence and the Modern International: An Archaeology of Terrorism' in *Foucault and The Modern International: Silences and Legacies for the Study of World Politics*, ed. Philippe Bonditti and et al. (Paris: Plagrave Macmillan, 2017), 162-163.

⁵¹ Bonditti, 'Violence and the Modern International', 163 / Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented 'Terrorism'* / Edward S. Herman ve Gerry O'Sullivan, *The Terrorism Industry: The Experts and Institutions that Shape our View of Terror*, (New York:Pantheon Books, 1989).

Political Violence isimli dergilerde yapılan çalışmalarla terörizm konusunda oluşan özel bilgi birikiminin pekiştirilmesi sağlanmıştır. Tüm bu çalışmalar ve birikim sayesinde, ilerleyen yıllarda ‘terörizm çalışmaları’ artık bir öğrencinin eğitim derecesi alabileceği bir konu haline gelmiştir.⁵² 1970’li yıllarda bombalama, adam kaçırmaya, uçak kaçırmaya gibi eylemler daha çok isyan kavramı çerçevesinde, isyancılar tarafından gerçekleştirilen eylemler olarak algılanırken zaman içinde bu eylemlerin terörizm kavramı etrafında kategorize edilen bir söyleme dönüştüğü gözlemlenmektedir.

Stampnitzky,⁵³ isyanla mücadele-karşı isyancı (counter-insurgency) söylemi çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmalarda, en azında teorik anlamda, isyancılar ve isyana ilişkin rasyonellik bağlamında, ahlaki ve siyasi değerlendirmelerin bilimsel analizlerden ayrı tutulabildiğini ifade etmiştir. Ancak terörizmin yeni kavramsallaştırılmasıyla beraber teröriste yönelik politik, ahlaki ve rasyonel değerlendirmeler bilimsel çalışmaların adeta merkezinde yer almaya başlamıştır. Bu durum hem akademisyenlerin hem de güvenlik uzmanlarının çalışmalarının söylem ve pratik türleri üzerinde sonuçlara neden olmuştur. İsyana mücadele ve terörizmle mücadele arasında söylemsel olarak büyük farklılıklar bulunmaktadır. İsyana ve terörizme neden olan sorunların, bunlara yol açan faktörlerin kavramsallaştırılmaları arasında farklılıklar olduğu gibi isyana ve terörizme karşı potansiyel yanıtlar açısından da farklılıklar bulunmaktadır. İsyana mücadele söylemi çerçevesinde isyancı ve isyanla mücadele eden, paralel roller olarak konumlandırılmıştır. Terörizm söyleminde teröristler ‘biz’den olmayan, temelde farklı, kötü, patolojik, irrasyonel aktörler olarak nitelendirilirken, kontrgerilla söyleminde isyancıya genellikle herhangi bir ahlaki değer yüklenilmediği görülmektedir. Terörizmin yeniden kavramsallaştırılması sürecinde teröriste ilişkin tanımlamaların ahlaki yargularla bezendiği gözlemlenmektedir.⁵⁴

Stampnitzky⁵⁵ isyanla mücadele faaliyetlerinde görev almış farklı uzmanların çalışmalarında yaptığı inceleme neticesinde, karşı-isyana literatüründe, ‘terör’ ve ‘terörizm’ kavramlarının isyancıların mücadelelerinde kullandıkları taktik veya araç olarak değerlendirildiğini ifade etmiştir. ‘Terörizm’, isyanın ya da devrim mücadelesinin sadece bir aşaması olarak görülmüş ayrıca isyancı grupların itibarlarını zedelemekten çekinerek uyguladıkları bir taktik şeklinde ele alınmıştır. Bu kapsamda isyanla mücadele teorisyenleri

⁵² Bonditti, ‘Violence and the Modern International’, 163.

⁵³ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Experts Invented ‘Terrorism’*, 50

⁵⁴ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Experts Invented ‘Terrorism’*, 50 / Gary Alan Fine, ‘John Brown’s Body: Elites, Heroic Embodiment, and The Legitimation of Political Violence’, *Social Problems* 46 (1999).

⁵⁵ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Experts Invented ‘Terrorism’*, 52-53.

tarafından terörizm, direnişin yöntemleri arasında gerilla savaşıyla birlikte değerlendirilmiştir.⁵⁶ Direnişin ilk aşaması olarak kabul edilen ‘terörizm’, isyancıların eline çeşitli imkanlar geçtiğinde gerilla faaliyetleri lehine terk edilen bir araç durumundadır.⁵⁷ Bir isyan sürecinde, isyancıların gerilla gücü, sayıca ve nitelik olarak arttıkça terörist faaliyetlerin daha az önemli rol oynayacağı belirtilmektedir.⁵⁸ Terörist eylemlerin bireylerin ya da grupların kimliklerini tanımlayan etiket olarak değil de mücadelelerinde kullandıkları bir araç olarak görülmesi, terörizmin sadece isyan edenler tarafından değil aynı zamanda devletler tarafından da kullanılabilir bir araç olduğu ön kabulünü doğurmuştur. Bu doğrultuda karşı-isyan literatüründe ‘terörizme’, hem devlet hem de isyancı tarafın başvurabileceği bir araç olarak yaklaşmıştır. Thornton'a göre sadece isyancıların terörizmi kullanacakları hiçbir şekilde kesin değildir; bazı durumlarda, isyancılar iktidardakilerin uyguladığı terörizme tepki gösteren taraf (counterterrorist) olmuşlardır.⁵⁹

İsyanla mücadele teorisinde özellikle isyancılarla, onlarla mücadele edenleri paralel rollerde konumlandırması itibariyle isyancılar rasyonel, anlaşılabilir, politik güdülere sahip aktörler olarak kabul ediliyordu. Ancak terörizmin yeniden kavramsallaştırılmasıyla beraber politik şiddetin rasyonel olup olmayacağına ilişkin tartışmalar başlamıştır. Yine 1962 tarihli RAND konferansı sonuç raporunda belirtilen, dünyanın farklı bölgelerinde devam eden isyancı hareketlere dair isyana yol açacak yapısal sorunların tartışılması önerilirken; işsizlik, eşitsizlik ve sömürgecilik gibi konulara dikkat çekilmiştir.⁶⁰ İsyancılara ilişkin yapılan çalışmalara ve isyanla mücadele uzmanlarının yazılarına bakıldığında isyancıların bir davaya (politik amaç, ülkü) sahip olduklarına yönelik genel bir kanaatin olduğu söylenebilir. Bir isyanı başlatmanın ilk şartı insanların kendilerini adayabilecekleri ve uğruna savaşılabilecek bir davanın olması görülmektedir. Halkın desteğinin sağlanması ve mobilize edilebilmesinde davanın rolü büyük önem arz etmektedir.⁶¹ İsyana sebep olan faktörler arasında sıklıkla kültürel uyum ve yoksulluk sorunları, mağduriyetler ve mağduriyetlerin giderilmesi umudunun yitirilmesi, gelir ve toprak dağılımındaki adaletsizliklerden söz edilmiştir.⁶²

⁵⁶ Julian Paget, *Counter-Insurgency Operations: Techniques of Guerrilla Warfare*. (New York: Walker, 1967), 16.

⁵⁷ Brian Crozier, *The Rebels: A Study of Post-War Insurrections*. (Boston: Beacon Press, 1960), 128.

⁵⁸ Charles Thayer, *Guerrilla*, (New York: Harper&Row, 1963), 124.

⁵⁹ Thomas Thornton, ‘Terror As A Weapon of Political Agitation’ in *Internal War: Problems and Approaches* ed. Harry Eckstein, (New York: Free Press of Glencoe, 1964), 1: 99.

⁶⁰ Stephen Hosmer ve O.Crane Sibylle, *Counterinsurgency: A Symposium April 16-20, 1962* (CA: RAND Publishing, 2006), 1-2.

⁶¹ David Galula, *Counter-Insurgency Warfare: Theory and Practice* (New York: Praeger, 1964), 18.

⁶² Crozier, *The Rebels: A Study of Post-War Insurrections*, 6 / Thayer, *Guerrilla*, 158.

İsyanla mücadele literatüründe isyanın sebeplerine ve isyancının davasına yapılan bu vurgular isyanla mücadele uzmanlarına isyancının mantığını, zihniyetini ve güdülerini anlamının önemini empoze etmiştir.⁶³ Ancak 1970’li yıllardan itibaren politik şiddetin sebeplerine ilişkin rasyonel gerekçeleri dikkate alma durumu tartışmalı bir hale gelmiştir. Özellikle terörizmle ilgili çalışmalar yürüten uzmanların teröristin eylemlerine ilişkin sebepleri anlama ve onları rasyonel aktörler olarak değerlendirme girişimleri ‘teröristlere sempati duyma’ suçlamasıyla karşılaşmıştır. Stampnitzky’nin terörizm uzmanı Brian Jenkins’ten aktardığı üzere teröristin anlam dünyasına ilişkin isyancılara karşı gösterilen dikkat verilmemiştir; *Özel kuvvetlerden Mao, Guevera vs. okurduk. İdeolojik olarak Marksizm’e ilgi duyduğumuz için değil ama mücadele verdiğimiz gerilla savaşını anlamının tek yolu buydu. Ama şimdi; 11 Eylül sonrası, teröristleri sadece şeytanın dünyasındakiler olarak görüyoruz.*⁶⁴

5. Sonuç

Terörizmin ve teröristlerin farklı ülkelerdeki bağlamları dikkate alınmaksızın kriminalleştirilmesi, suçlunun ‘insanlık’ kavramı dışında ve evrensel ahlaki dizgenin ötesinde değerlendirilmesi ona karşı girilen mücadelenin ve bu mücadeleye verilen tepkilerin de vahşet boyutlarına ulaşmasına sebebiyet verebilmektedir. Terörizmle ilgili literatür göstermektedir ki pek çok bilim insanı tarafından farklı durumlarda incelenen uzun bir terörizm tanımı listesi yapmak mümkündür. Elbette ki yapılan birçok tanım terörizmin kavramsallaştırılması için elverişli bir tartışma ortamının ortaya çıkmasını sağlamıştır ve söz konusu tanımlar belirli ortak noktalara sahiptir. Ancak bu tanımların terörizm kavramını tüm hatlarıyla ifade edebildiğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Terörizmin nesnel bir tanımlamasını yapmak şiddet kullanımının hangi koşullarda kime karşı, kim tarafından, hangi amaçlarla kullanıldığında meşru olduğunu belirleme zorluğu nedeniyle oldukça güçtür. Bu nedenle terörizmin modern tanımı doğası gereği tartışmalıdır. Şiddet, devlet ve devlet dışı aktörler için siyasi amaçlarla kullanılabilen ortak bir araçtır. Ancak meşru şiddet kullanma tekeli devleti haizdir. Bu nedenle kullanımda olan terörizm tanımlarının çoğu devletle ilintili organlar tarafından yapılmıştır ve bu tanımlarda devletin terörizmle ilişkisi konusunda yorum yapmaktan sakınılmıştır. Günümüzde kullanılan terörist sıfatı meşruiyet barındırmayan ve ahlaki dizgenin dışında bırakılan bir etiketlemeye işaret etmektedir. Pratikte terörizm veya terörist eylemler aktörler

⁶³ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented ‘Terrorism’*, 54 / Paget, *Counter-Insurgency Operations* 162.

⁶⁴ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented ‘Terrorism’*, 54.

tarafından jeopolitik ve askerî hedeflere ulaşmak için oluşturulan gündemin bir parçası olarak ele alınmaktadır.

Terörizm ve terörist kavramları dili kullananın niyetine, politik amaçlarına göre şekillenerek dile getirildikleri bağlam çerçevesinde yeni anlamlar kazanabilen muğlak terimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Netice itibarıyla terörizmin aşikâr olan tezahürü; dilsel, ritüel ve silahlı eylemlerin çeşitli anlamsal seviyelerini ve gerçek ile illüzyonu birbirine karıştıran bir katalizör haline gelmektedir. Bu nedenle isyan, iç çatışma, savaş, tehdit ve çeşitli inşa çerçeveleri doğrultusunda ortaya çıkan birtakım paradokslar ve kategorik anlamdaki karışıklıklar terörizm ve terörizmle mücadele dinamiğine içkin hale gelmektedir. Terörist tehdidin zamansızlığına ve anidenliğine vurgu yapan karşı terörist mücadele argümanları bahsedilen kavram karmaşıklığı sayesinde otoritenin terörizmin ve teröristin temsil ettiği politik öznellikte etkileşime geçmesini önleyebilmektedir. Yukarıda tarihsel seyrini açıklamaya çalıştığımız terörizm kavramı ışığında terörist ve karşı-teröristin birbirine zıt ancak birbirini meydana getiren antagonizmalar olarak var olduğu iddia edilebilir. Bahse konu kavramın karmaşıklığı ve kullanımındaki politik istismar göz önünde bulundurulduğunda; terör olmayanın terörizm sorunu haline gelmesi ve gerçek terörizmin tespit edilememesi tehlikesinin ortaya çıktığı söylenebilir. Bu noktada; terörizm olgusunun nasıl kavramsallaştırılacağı terörizm çalışmaları için kritik önemi haiz bir konu haline gelmektedir. Söz konusu kavramı mercek altına alan çalışmalarda, terörizm kavramının ve terörist etiketinin kullanımındaki politik istismar unsurlarının dikkate alınması, yapılacak analizlerin tutarlılığı açısından önem arz etmektedir.

Extended Summary

It can be argued that those labeled as terrorists do not see themselves as terrorists but as defenders of a particular cause, patriots, freedom fighters, and defenders of the rights and values of their people. The relativity that emerges in this direction overlaps with the subjectivity of judging whether certain struggles are terrorism or freedom struggles. In line with this perspective, terrorists can be characterized from one perspective as heroes, patriots, and martyrs, and the opposite perspective as villains, criminals, fanatics, savages, and madmen. This subjectivity of the concept of terrorism has been accepted with the cliché that ‘one man's terrorist is another man's freedom fighter’. In this respect, even if terrorist tactics are used in some forms of legitimate struggle, it can lead to misjudgments in looking at the entire form of

struggle in the direction of terrorist acts. In this context, the use of the concept of terrorism after the French Revolution has been analyzed.

During the French Revolution, at least four different attempts to define the concept of terrorism emerged on the axis of ideological debates: Robespierre's system of government, an umbrella term used by the liberal legal state for all opponents, an accusation against liberals, and finally a name adopted and affirmed by radical revolutionaries in a manner almost identical to patriotism. An examination of each of these assumptions shows that it is not possible to obtain accurate information about how the concept of terrorism functioned in the period in question. The meaning of terrorism can be explained from a broader perspective by explaining the relationship between the concept of terrorism and other concepts such as justice, freedom, legitimacy, and the public interest, and by analyzing the practices of power that terrorism made possible in this period. Any analysis of terrorism that includes a range of historical and political contexts, as the example of the French Revolution suggests, will reveal that the concept of terrorism functions at the intersection of knowledge, power, and subjectification. Demonstrating that terrorism has a fluid and situational history can help to challenge the determinism of ahistorical and essentialist explanations of terrorism and to develop more productive ways of thinking about violence.

The concept of terrorism began to take on its current perception in the early 1970s. Until these years, acts of political violence, which we perceive as terrorist acts today, were generally handled within the scope of the 'insurgency' discourse. Acts of violence that were handled within the framework of the discourse of rebellion were generally perceived as acts that had a specific purpose, were rational, and sometimes justified by public opinion. However, since the concept of terrorism as it is currently understood emerged, acts labeled 'terrorism' have been characterized as 'immoral'. Terrorism has been transformed from a tactical tool that can be used by any party in a political struggle into a practice of 'terrorist identity'. With this transformation, the search for explanations about 'terrorism' within the scope of action and 'terrorism' within the scope of the actor has led to the emergence of the field of 'terrorism studies'.

In this study, the evaluation of terrorism as a tool used in armed conflicts is based on Frantz Fanon's work in which he analyses the situation faced by France in Algeria. In this direction, the conceptualization of terrorism as the last resort of the colonized against the French colonial state is discussed. According to Fanon, frontist terrorism cannot be understood and explained unless it is correctly positioned in the context of French colonialism. Instead of being categorized as an illegitimate use of force outside all norms, terrorism is treated as a legitimate

form of counter-attack in the context of colonial warfare governed by the norms created by French military actions. Fanon reminds us of the French Resistance against Nazi Germany, emphasizing that the strategies of terrorism faced are in fact a form of struggle that is not so foreign. From this perspective, Fanon draws attention to the insincerity underlying France's demonization of the resistance in Algeria. According to Fanon, the intentions driving the acts of violence in both the French Resistance and the Algerian situation were the same in the context of resistance against an illegitimate occupation. Fanon does not attempt to legitimize existing acts of violence through his study of the similarities in the use of violence between the Algerian and French Resistance. However, what he does seek to demonstrate is that in both cases terrorism is a form of counter-attack determined by the material conditions of a previous conflict. By recognizing acts of violence as terrorism, Fanon tried to pave the way for terrorism to be evaluated in order to contribute to the prevention of terrorism and to change the direction of resistance by recommending that the colonial should deal with this situation more realistically. He argued that systematic revolutionary violence against public order, targeting civilians, was necessary because the existing order was a system of colonial rule established by an illegal act of aggression, maintained by the constant use of systematic violence for the benefit of European settlers, and excluding Algerians from political representation.

The concepts of terrorism and terrorism are ambiguous terms that can take on new meanings in the context of the context in which they are uttered, shaped according to the intentions and political aims of the language user. As a result, the overt manifestation of terrorism becomes a catalyst that confuses reality and illusion and the various semantic levels of linguistic, ritual, and armed actions. Therefore, a number of paradoxes and categorical confusions arising from insurgency, internal conflict, war, threat, and various constructs become inherent in the dynamics of terrorism and counterterrorism. Counter-terrorism arguments that emphasize the timelessness and suddenness of the terrorist threat can prevent the authority from interacting with the political subjectivity represented by terrorism and terrorists thanks to the mentioned conceptual complexity. In the light of the concept of terrorism, the historical course of which we have tried to explain above, it can be argued that terrorism and counter-terrorism exist as antagonisms that are opposed to each other, but that constitute each other. Considering the complexity of the concept in question and the political exploitation in its use, it can be said that there is a danger that what is not terrorism becomes a terrorism problem and real terrorism cannot be identified. At this point, how to conceptualize the phenomenon in question becomes a critical issue for terrorism studies.

Kaynakça

- Bonditti, Philippe. "Violence and the Modern International: An Archaeology of Terrorism" in *Foucault and The Modern International: Silences and Legacies for the Study of World Politics*, edited by Philippe Bonditti, Didier Bigo ve Frederic Gros, 155-174, Paris: Plagrave Macmillan, 2017.
- Chaliand, Gerard and Arnaud Blin. *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda*. CA: University of California Press, 2007.
- Cohen, Ariel. "Promoting Freedom and Democracy: Fighting The War of Ideas Against Islamic Terrorism". *Comparative Strategy*, 22, 3 (2003): 207–22.
- Crozier, Brian. *The Rebels: A Study of Post-War Insurrections*. Boston: Beacon Press, 1960.
- Enemark, Christian. "Farewell to WMD: The Language and Science of Mass Destruction". *Contemporary Security Policy*, 32(2): 382–400.
- Erlenbusch-Anderson, Verena. "Knowledge, Power, Subjectivity" in *Critical Methods in Terrorism Studies* edited by Priya Dixit and J. L. Stump. New York: Routledge, 2016.
- Erlenbusch-Anderson, Verena. *Genealogies of Terrorism: Revolution, State Violence, Empire*. New York: Columbia University Press, 2018.
- Fanon, Frantz. *A Dying Colonialism*, trans. Haakon Chevalier, New York: Grove, 1965.
- Fine, Gary Alan. "John Brown's Body: Elites, Heroic Embodiment, and The Legitimation of Political Violence", *Social Problems*, 46 (1999): 225-49.
- Foucault, Michel. "The Confession of The Flesh" in *Power/Knowledge: Selected Interviews And Other Writings*, edited by C. Gordon, 194-228, New York: Random House, 1980.
- Galula, David. *Counter-Insurgency Warfare: Theory and Practice*. New York: Praeger, 1964.
- Goldstein, Joshua S. *The Real Price of War: How You Pay For The War On Terror*. New York: New York University Press, 2004.
- Herman, Edward S. ve Gerry O'Sullivan. *The Terrorism Industry: The Experts and Institutions that Shape our View of Terror*. New York: Pantheon Books, 1989.
- Herman, Edward. *The Real Terror Network: Terrorism in Fact and Propaganda*. Boston: South End Press, 1982.
- Hosmer, Stephen and O.Crane Sibylle. *Counterinsurgency: A Symposium April 16-20, 1962*. CA: RAND Publishing, 2006.
- Ignatieff, Michael. *The Lesser Evil: Political Ethics in An Age of Terror*. Princeton: Princeton University Press, 2004.
- Ip, John. "Two Narratives of Torture", *Northwestern Journal of International Human Rights*, 7, 1 (2009): 35–77.
- Jackson, Richard, L. Jarvis, J.Gunning and M.Breen Smyth. *Terrorism: A Critical Introduction*. Basingstoke, UK: Palgrave-Macmillan, 2011.
- Johnson, Chalmers. *Perspectives on Terrorism*. Berkeley: University of California, 1976.
- Laquer, Walter. *A History of Terrorism*. New Jersey: Transaction Publisher, 2001.
- Law, Randall D. *Terrorism: A History*. Cambridge: Polity Press, 2009.
- Leach, Edmund. *Custom, Law, and Terrorist Violence*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1977.
- Livingston, Marius H., Lee Bruce Kress, and Marie G. Wanek. *International Terrorism in the Contemporary World*. Westport, CT: Greenwood Press, 1978.

- Michaelson, Christopher. "The Triviality of Terrorism", *Australian Journal of International Affairs*, 66, 4 (2012): 431–449.
- Mustapha, Jennifer. "Threat Construction in the Bush Administration's Post-9/11 Foreign Policy: (Critical) Security Implications for Southeast Asia", *The Pacific Review*, 24, 4 (2011): 487–504.
- Neumann, Peter. *Old and New Terrorism*. Cambridge, UK: Polity Press, 2009.
- Nietschmann, Bernard. "The Third World War". *Cultural Survival Quarterly*, 11, sy.3 (1987):1-16
- Paget, Julian. *Counter-Insurgency Operations: Techniques of Guerrilla Warfare*. New York: Walker, 1967.
- Perenyi, Peter. "State Department Conference on Terrorism: Summary of Conference Sponsored by The Bureau of Intelligence and Research and the Planning and Coordination Staff". US Department of State, External Research Study, (XR/RNAS-21) 1972.
- Rapoport, David C. "Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious Traditions". *American Political Science Review*, 78, 3 (1984): 658–77.
- Rapoport, David C. "Religion and Terror: Thugs, Assassins, and Zealots" in *International Terrorism: Characteristics, Causes, Controls* edited by C. W. Kegley Jr. 146-157. New York: St. Martin's Press 1990.
- Robespierre, Maximillien. "On The Principles of Revolutionary Government" in *Robespierre, Virtue, and Terror*, edited by Slovak Zizek, 98-107, London: Verso, 2007.
- Sinclair, Andrew. *An Anatomy of Terror: A History of Terrorism*. London: Pan Macmillan, 2004.
- Sluka, Jeffrey A. "The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies" in *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, edited by Richard Jackson, Marie Breen Smyth, Jeroen Gunning, 138-155. London-New York: Routledge, 2009
- Stampnitzky, Lisa. *Disciplining Terror: How Expert Invented "Terrorism"*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Stampnitzky, Lisa. "Can Terrorism Be Defined?", in *Constructions of Terrorism: An Interdisciplinary Approach to Research and Policy*, edited by Michael Stohl, 11-20, CA: University of California Press, 2017.
- Thayer, Charles. *Guerilla*. New York: Harper&Row, 1963.
- Thorton, Thomas. "Terror As A Weapon of Political Agitation" in *Internal War: Problems and Approaches* edited by Harry Eckstein, 1-99, New York: Free Press of Glencoe, 1964.
- Whitbeck, John. Terrorism: The World Itself is Dangerous, *Daily Star*, 7 December 2001. Erişim Mart 15, 2024. <http://www.miftah.org/Display.cfm?DocId=4747&CategoryId=5>
- Wittgenstein, Ludwig. *Philosophical Investigations*, trans. Gertrude E.M. Anscombe. Oxford: Blackwell, 2001.
- Wolfandale, Jessica. "The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat" in *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies*, edited by Richard Jackson, 247-268. New York: Routledge, 2016.